

Csiki Varga Tamás:¹ A hagyományos fegyverek nemzetközi kereskedelmének aktuális trendjei: bővülő export, töretlen nyugati dominancia

Vezetői összefoglaló

- A 2015-2019 közötti időszak nemzetközi fegyverkereskedelmének volumene 5,5%-kal haladta meg a 2010-2014 közötti időszakét. A világ fegyverkereskedelmének 36%-át bonyolító Egyesült Államok, Oroszország (21%), Franciaország (7,9%), Németország (5,8%) és a Kínai Népköztársaság (5,5%) a legnagyobb exportőrök.
- A fegyverkereskedelem továbbra is koncentrált: ez az öt ország bonyolította a világ fegyverexportjának 76%-át.
- Az elmúlt öt évben a Közel-Keletre eladott fegyverek értéke nőtt a legnagyobb mértékben (+61%). Ázsia és Óceánia fogadta a globális fegyverimport 41%-át, a Közel-Kelet a 35%-át, Európa a 11%-át, Afrika a 7,2%-át.
- A legjelentősebb importőrök Szaúd-Arábia (12%), India (9,2%), Egyiptom (5,8%), Ausztrália (4,9%) és a Kínai Népköztársaság (4,3%) voltak, akik a globális fegyverimport-volumen 36%-át fogadták.
- A nemzetközi fegyverkereskedelem importoldala ugyanakkor sokkal diverzifikáltabb, mint az export: 160 ország vásárolt fejlett fegyverrendszereket. Azaz lényegesen kevesebben gyártanak modern haditechnikai eszközöket, mint amennyien vásárolnak.

Az elmúlt öt év átlagában is tovább bővült a nemzetközi fegyverkereskedelem volumene a Stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet (SIPRI) aktuális elemzése² szerint. Értékelésünkben a jelentős fegyverrendszerek³ kereskedelmének trendjeit foglaljuk össze, rámutatva a főbb szereplők fegyverexport és -importjellemezőire, kiegészítve az intézet fegyverkereskedelmi adatbázisának adataival.

A nemzetközi fegyverkereskedelem trendjei

A 2015-2019 közötti időszak nemzetközi fegyverkereskedelmének volumene 5,5%-kal haladta meg a 2010-2014 közötti időszakét, és 20%-kal volt magasabb, mint a 2005-2009 közötti időszak öt éves átlaga (1. ábra).⁴ Ahogy az egy évvel ezelőtt készült értékelés⁵ is rámutatott, továbbra is az Egyesült Államok, Oroszország, Franciaország, Németország és a Kínai Népköztársaság a legnagyobb fegyverexportőrök a világon, és pusztán ez az öt ország bonyolította a világ fegyverkereskedelmének 76%-át 2015-2019 között. Az elmúlt öt évben 61%-kal nőtt a Közel-Keletre és 3,2%-kal az Európába irányuló fegyverkereskedelem, míg volumenében 16%-kal csökkent az Afrikába, 40%-kal az amerikai kontinensre, és 7,9%-kal az Ázsiába és Óceániába irányuló fegyverexport.⁶

¹ Csiki Varga Tamás (csiki.tamas@uni-nke.hu) az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont tudományos munkatársa.

² Pieter D. WEZEMAN – Aude FLEURANT – Alexandra KUIMOVA – Diego Lopes DE SILVA – Nan TIAN – Siemon T. WEZEMAN: *Trends in international arms transfers, 2019*. [online], 2020. március. Forrás: sipri.org [2020. 04. 02.]

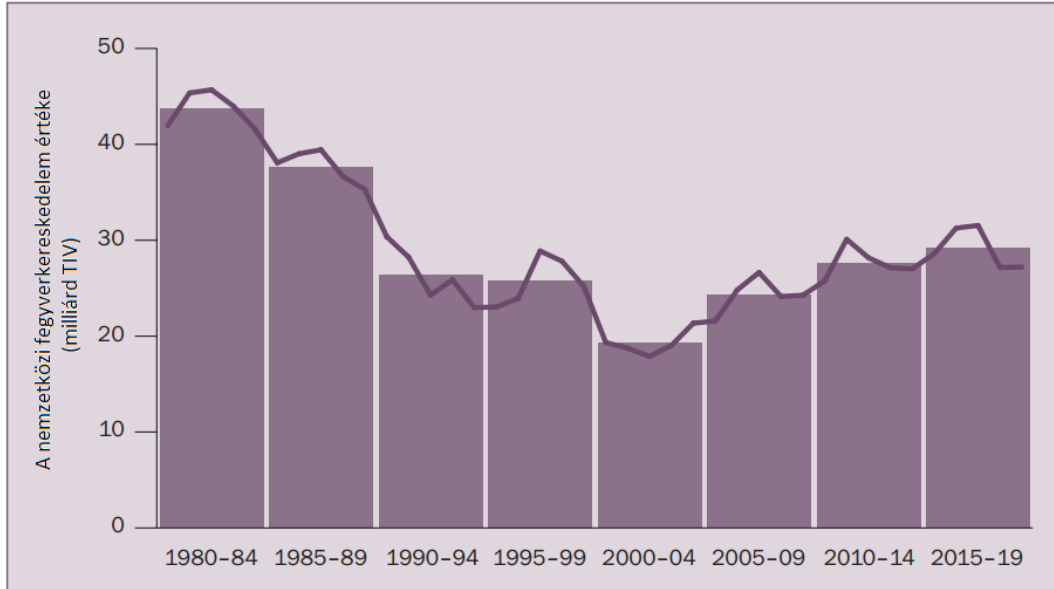
³ A hagyományos fegyverek kereskedelmi trendjein belül megkülönböztetett figyelmet kapnak a támadó fegyvertípusok, illetve fegyverrendszerek: harcokcsik, páncélozott járművek, vadászpilóták és harci helikopterek, tüzérségi eszközök, hajók, tengeralattjárók. Ezek katonai potenciáljának minél hatékonyabb korlátozása és ellenőrzése miatt vonatkozott rájuk kontinensünkön az Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló Szerződés (Conventional Forces in Europe – CFE, 1990). A SIPRI Arms Transfers Database ezek mellett a tengeralattjáró elleni fegyverek, rakétafegyverek, légvédelmi rendszerek, hajtóművek (például repülőgépekhez), különböző szenzorok és felderítő műholdak kereskedelmét is regisztrálja. Az elemzés „nemzetközi fegyverkereskedelem” alatt a továbbiakban mindezek kereskedelmét érti. A módszertani kérdésekről bővebben lásd: CSIKI Tamás: *A hagyományos fegyverek kereskedelmének nemzetközi trendjei*. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 5. évf., 2012/4., 129-130.

⁴ A SIPRI a leszállított fegyverekkel számol, és mivel a fegyverkereskedelem, illetve a szállítások értéke jelentősen ingadozhat egyik évről a másikra, 5 éves időszakokat tekintenek át.

⁵ Pieter D. WEZEMAN – Aude FLEURANT – Alexandra KUIMOVA – Nan TIAN – Siemon T. WEZEMAN: *Trends in International Arms Transfers, 2017*. [online], 2018. március. Forrás: sipri.org [2020. 04. 02.], 1.

⁶ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 1.

Eközben a legnagyobb volumenben Szaúd-Arábia, India, Egyiptom, Ausztrália és a Kínai Népköztársaság importált fegyvereket. Ázsia és Óceánia fogadta a globális fegyverimport 41%-át, a Közel-Kelet a 35%-át, Európa a 11%-át, Afrika 7,2%-át, míg az amerikai kontinens államai az 5,7%-át.

1. ábra: A nemzetközi fegyverkereskedelem öt éves mozgóátlagának változása 1980-2019 között a SIPRI trendindikátora⁷ alapján⁸

Továbbra is helytálló az a korábbi megállapításunk, hogy „a legnagyobb értékben a fejlett technológiájú fegyverrendszereket fejleszteni és előállítani képes országok tudnak kereskedni (klasszikusan az Egyesült Államok, az európai nagyhatalmak, Izrael; egyes területeken Oroszország, valamint új szereplőként Kína), amit csak részben tud ellensúlyozni a kevésbé high-tech, így olcsóbb fegyverek nagy tömegű eladása (Oroszország). Az importőrök motivációját pedig két fő tényező határozza meg: egyrészt indokolhatja a jelentős értékű fegyverbeszerzéseket haditechnikai modernizáció (például az elavult technika cseréje, vagy az elrettentő képesség fokozása, amit a kelet-közép-európai országok esetében láttunk az elmúlt években), másrészt pedig fegyveres konfliktusban való részvétel (az elpusztult eszközök cseréje a Közel-Keleten és Közép-Afrikában), illetve az arra történő felkészülés (ugyancsak az elrettentés, valamint a védelmi/támadó képességek fejlesztése a világ számos országában). A legáltalánosabb trendekből is jól látható, hogy konfliktusövezetekben elhelyezkedő regionális hatalmak (Szaúd-Arábia, Egyiptom) és felemelkedő regionális (India), illetve globális nagyhatalmak (Kína) folytatnak jelentős fegyverkezelést.”⁹

⁷ A kutatóintézet nem az exportőrök vagy importőrök által közölt, esetleg a médiában megjelenő kereskedelmi értékekkel számol, hanem saját trendindikátort (TIV – *Trend Indicator Value*) dolgozott ki, amely fegyverkereskedelmi adatbázisukból az egyes fegyverfajtákhoz rendel egy átalányköltséget, ami egy adott haditechnikai eszközfajta (például vadászrepülőgép-típus) előállítási költségét veszi alapul. 2017-ben például, amikor Franciaország eladott Egyiptomnak 8 Rafale vadászrepülőgépet, azok egyedi értékét 55 millió TIV-re tették, az ügylet teljes értéke pedig 440 millió TIV volt. A SIPRI adatbázisa a „használt” fegyvereket egységesen az előállítási költség 40%-ával megegyező értéken kezeli, azaz, amikor Németország 2017-ben eladott Horvátországnak 6 PzH-2000 önjáró taracot, amelyek darabja újonnan 4,5 millió TIV, használtan a darabárát 1,8 millió TIV-re becsülték, az ügylet összértékét pedig 10,8 millió TIV-re. A trendindikátor alkalmazásának célja, hogy összehasonlíthatóvá tegye a számos fegyvertípus és a legkülönbözőbb kereskedelmi megállapodások értékét – korlátja ugyanebből eredően az, hogy nem nominálértéket (dollár, euró) jelöl. Forrás: *Sources and Methods – Explanation of the TIV Tables*. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 02.]

⁸ Forrás: WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 1.

⁹ CSIKI VARGA Tamás: *A hagyományos fegyverek nemzetközi kereskedelmének aktuális jellemzői: bővülő kereskedelem és koncentráltó termelés. SVKK Elemzések*, 2018/19. [online], 2018. 12. 31. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2020. 04. 02.], 2-3.

Exportőrök

Az elmúlt öt évben 68 ország folytatott számottevő fegyverexportot, amelyek közül az öt legnagyobb a 2010-2014-es időszakhoz hasonlóan az Egyesült Államok, Oroszország, Franciaország, Németország és a Kínai Népköztársaság voltak, összességében a nemzetközi fegyverexport 76%-át bonyolítva. Részesedésük a globális fegyverexportból ezalatt 9,5%-kal bővült, a legnagyobb arányban öt év alatt Franciaország esetében (+72% a bázisidőszakhoz képest). Míg az amerikai (+23%), német (+17%) és a kínai export (+6,3%) is bővült, az orosz csökkent (-18%). A 2010-2014-es bázisidőszakhoz képest ugyancsak jelentősen nőtt az izraeli (+77%), a dél-koreai (+143%), valamint a török és egyesült arab emírségekbeli (mindkettő +86%) fegyverexport.

Exportőr		Részese- dés a nemzet- közi fegyverkereskedelemből (százalék)		Fő exportpartnerek (részese- dés az exportőr eladásaiból, százalék)		
		2010-2014	2015-2019	1.	2.	3.
1.	Egyesült Államok	31	36	Szaúd-Arábia (25)	Ausztrália (9,1)	Egyesült Arab Emírségek (6,4)
2.	Oroszország	27	21	India (25)	Kína (16)	Vietnam (10)
3.	Franciaország	4,8	7,9	Egyiptom (26)	Katar (14)	India (14)
4.	Németország	5,3	5,8	Dél-Korea (18)	Görögország (10)	Algéria (8,1)
5.	Kína	5,5	5,5	Pakisztán (35)	Banglades (20)	Algéria (9,9)
6.	Egyesült Királyság	4,6	3,7	Szaúd-Arábia (41)	Omán (14)	Egyesült Államok (9,1)
7.	Spanyolország	2,9	3,1	Ausztrália (33)	Szingapúr (13)	Törökország (11)
8.	Izrael	1,8	3,0	India (45)	Azerbajdzsán (17)	Vietnam (8,5)
9.	Olaszország	2,7	2,1	Törökország (20)	Pakisztán (7,5)	Szaúd-Arábia (7,2)
10.	Dél-Korea	0,9	2,1	Egyesült Királyság (17)	Irak (14)	Indonézia (13)

1. táblázat: A Top 10 exportőr részese-
dése a nemzetközi fegyverkereskedelemből és legfontosabb exportpartnereik¹⁰

Az adatokból jól kitűnnek olyan esetek, amikor egy-egy jelentős fegyverüzlet fellendíti egy ország exportját. A cseh fegyverexport becsült értéke öt év alatt 453%-kal ugrott meg, elsősorban a cseh repülőgépipar által Iraknak eladott Aero L-159 Alca könnyű kiképző- és vadászrepülőgépeknek és Aero L-39 Albatros kiképző repülőgépeknek köszönhetően.¹¹ Bár a SIPRI adatai nem nominálértéket tükröznek, példaképpen jól szemlélteti ezt a „kitörési pontot” a cseh Ipari és Kereskedelmi Minisztérium 2016-os nyilvános fegyverexport-jelentése, amiből kiderül, hogy abban az évben a legnagyobb értékű fegyverexport Irakba irányult, 61,5 millió euró értékben.¹² Még ennél is nagyobb „kilengést” jelentett a Portugália által Romániának eladott 12 darab (9 együléses és 3 kétüléses kiképző) F-16-os vadászrepülőgép, amik gyakorlatilag a nulláról 1239%-os növekedést jelentettek az ország fegyverexportjában. A korábbi megállapodás értéke 628 millió euró volt,¹³ és 2020 januárjában további öt repülőgép modernizációjáról és eladásáról adtak hírt, további 130 millió euró értékben.¹⁴

¹⁰ Forrás: WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 2.

¹¹ Michael KAHN – Robert MULLER: *Airplane maker leads Czech arms industry revival*. [online], 2017. 07. 26. Forrás: reuters.com [2020. 04. 02.]

¹² *Annual report on export control for military material, small arms for civil use and dual-use goods and technologies in the Czech Republic, 2016*. [online], 2016. Forrás: sipri.org [2020. 04. 02.], 4.

¹³ Daniel DARLING: *Romania plans to buy additional ex-Portuguese Air Force F-16s*. [online], 2019. 04. 23. Forrás: dsm.forecastinternational.com [2020. 04. 02.]

¹⁴ *State to sell five F-16 fighter jets to Romania in €130M deal*. [online], 2020. 01. 28. Forrás: defense-aerospace.com [2020. 04. 02.]

A jelentős fegyverrendszerek exportja továbbra is viszonylag koncentrált: a 25 legnagyobb exportőr bonyolítja a világ fegyverexportjának 99 százalékát. Az észak-amerikai és európai export összességében a globális export 87%-át teszi ki, és a nyugati országok elsőbbsége e téren továbbra is töretlen. A legjelentősebb fegyverexportőr az Egyesült Államok; Washington az elmúlt 5 évben 96 országba szállított jelentős fegyverrendszereket, 23%-kal növelve fegyverexportját a 2010-2014-es időszakhoz képest, összességében 31%-ról 36%-ra növelve globális részesedését. Ebben az időszakban az amerikai előny Oroszországgal szemben 17 százalékról 76%-ra nőtt.¹⁵

Az Egyesült Államok fegyverexportjának elsődleges célját (51%) a közel-keleti országok jelentették, és az elmúlt öt évben Szaúd-Arábia kapta az amerikai fegyverexport 25 százalékát (az öt évvel korábbi 7,4%-hoz képest). Az amerikai fegyverek elsősorban repülőgépeket, páncélozott járműveket, rakétafegyvereket és légvédelmi rendszereket jelentettek, 2015-2019 között összesen 17,694 milliárd TIV értékben.¹⁶ A második legjelentősebb piacot (az amerikai fegyverexport 30%-a) az ázsiai- és csendes-óceáni országok jelentették, ahol a trendekben két változást is megfigyelhettünk. Egyrészt a térségbe irányuló export 20%-kal csökkent az előző öt éves időszakhoz képest, aminek oka az Indiába (-51%), a Pakisztánba (-92%), Szingapúrba (-60%), Dél-Koreába (-34%) és Tajvanba (-38%) irányuló fegyvereladások csökkenése volt. Másrészt a csökkenést részben ellensúlyozták az Ausztráliába (+41%) és Japánba (+85%) irányuló eladások, ami azt mutatja, hogy az amerikai fegyverexport fókuszáltabbá vált. Az Európába irányuló amerikai fegyverexport becslült értéke 45%-kal nőtt a 2010-2014-es időszakhoz képest, így a teljes fegyverexport 13%-át tette ki.¹⁷ A legjelentősebb európai partnerek Olaszország (1,393 milliárd TIV), az Egyesült Királyság (1,674 milliárd TIV), Hollandia (620 millió TIV) és Norvégia (1,256 milliárd TIV) voltak,¹⁸ ami egyértelműen a Lockheed Martin F-35 Lightning-II Joint Strike Fighter 5. generációs többcélú vadászrepülőgép gyártási együttműködéséhez és beszerzéséhez köthető.

Az Oroszországi Föderáció nemzetközi fegyverkereskedelmének volumene 2015-2019 között 18%-kal volt alacsonyabb, mint 2010-2014 között, összességében 47 ország irányában a globális fegyverexport 21%-át biztosítva. Bár továbbra is India maradt az orosz fegyverek elsődleges célszámára az orosz export 25%-ával, az Indiának eladott fegyverek értékének volumene 47%-kal csökkent öt év alatt. Moszkva fegyverexportjának 55%-át a három fő exportpartner, India, Kína és Algéria fogadta, regionálisan pedig Ázsia (57%) és a Közel-Kelet (19%), illetve Afrika (17%) országai jelentették a fő célokat. Elsősorban a Közel-Keletre irányuló fegyverkereskedelem bővült az elmúlt öt évben, mintegy 30%-kal, ahol Egyiptom (2,870 milliárd TIV) és Irak (1,664 milliárd TIV) vásárolta a legtöbb orosz fegyvert (ezt csak az amerikai, illetve Egyiptom esetében az amerikai és francia fegyverimport értéke haladta meg). Az egyiptomi orosz export értéke (a teljes orosz export 49%-a) 191%-kal nőtt, az iraki (a teljes orosz export 29%-a) pedig 212%-kal 2015-2019 között.¹⁹ Bár Moszkva hagyományosan a szíriai kormányerők elsődleges fegyverszállítója (95%-ot meghaladó aránnyal, a fennmaradó részt pedig Irán szállítja), az orosz fegyverexport értéke 2015-2019 között 87%-kal csökkent és csupán a teljes orosz fegyverexport 0,7%-át jelenti,²⁰ amit a korlátozott fizetőképesség magyaráz.

Az Európai Unió tagállamai összesítve a globális fegyverexport 26%-át bonyolították az elmúlt öt évben, és bővülő részesedésük értéke 9%-kal magasabb volt, mint 2010-2014 között. Az EU-n belül az öt vezető exportőr Franciaország, Németország, az Egyesült Királyság, Spanyolország és Olaszország voltak, összesen a globális fegyverexport 23%-át biztosítva, az öt évvel azelőtti időszak 20%-ához képest. Így egyrészt azt láthatjuk, hogy az európai fegyverexport növekedett – még úgy is, hogy az „ötök” közül a brit és az olasz export értéke az

¹⁵ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 3.

¹⁶ SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Szaúd-Arábia. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

¹⁷ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 3.

¹⁸ SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Olaszország, Egyesült Királyság, Hollandia, Norvégia. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

¹⁹ SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Egyiptom, Irak. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

²⁰ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 3. és SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Szíria. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

elmúlt öt évben csökkent –, másrészt pedig azt, hogy az EU-n belül fejlett, nagy értékű fegyverrendszereket jelentős mennyiségben döntően öt ország exportál.²¹

Franciaország az elmúlt öt évben a hidegháború vége óta a legsikeresebb időszakot produkálta: fegyverexportja 72%-kal bővült 2010-2014-hez képest és 75 országnak szállítva fegyvereket a globális export 7,9%-át tette ki. (Ez különösen annak fényében komoly eredmény, hogy 2005-2014 között a francia fegyverexport 31%-kal csökkent.) 2010-2014 között a Közel-Keletre eladott francia fegyverek értéke 363%-kal nőtt, ezzel a teljes francia fegyverexport 52%-át adta, amit Ázsia követett 30%-kal. A legfontosabb vevők Egyiptom (26%), Katar (14%) és India (14%) voltak (a francia export 54%-át lekötve), amit a Rafale vadászpilóta nélküli repülőgépek eladása indokolt. Ráadásul 2019-ben több újabb jelentős megállapodást kötöttek Rafale vadászpilóta nélküli repülőgépek (India és Katar), tengeralattjárók (Brazília, India), valamint fregattok (Egyiptom, Malajzia és az Egyesült Arab Emírségek) értékesítésére, ezért az várható, hogy a kiemelkedő gazdasági eredmények folytatódnak, amennyiben a megrendelők erőforrásai ezt lehetővé teszik a következő években is.²² A SIPRI adatbázisából kinyerhető adatok egyértelműen megmutatják, hogy a legnagyobb értékű francia fegyverrendszerek az elmúlt öt évben a repülőgépek (4,838 milliárd TIV), a hajók (2,551 milliárd TIV), a rakétafegyverek (1,556 milliárd TIV) és az érzékelők (1,147) voltak.²³

A német fegyverexport értéke is növekedett az elmúlt öt évben: 17%-kal az előző öt éves időszakhoz képest, elérve a globális fegyverexport 5,8%-át. A legfontosabb célországok Ázsiában (30%), Európában (26%) és a Közel-Keleten (24%) találhatóak, Afrika (11%) és az amerikai kontinens államai kevésbé hangsúlyosak.²⁴ A fejlett német fegyverrendszerek közül a legkelendőbbek a hajók (2015-2019 között 4,208 milliárd TIV), a páncélozott járművek (1,135 milliárd TIV) és a repülőgépek (1,06 milliárd TIV) jelentették, és közel 10%-os arányt képviseltek a hajtóművek (800 millió TIV) és a rakétafegyverek (669 millió TIV) is. Az elsődleges célországok Görögország (2015-2019 között 851 millió TIV), Algéria (694 millió TIV), Egyiptom (637 millió TIV), az Egyesült Államok (600 millió TIV), Olaszország (560 millió TIV) és Dél-Korea (1,524 milliárd TIV) voltak.²⁵ A tengeralattjárók jelentik a messze legfontosabb tételt a német fegyverexportban az elmúlt öt évben: Dél-Koreának négyet, Egyiptomnak és Görögországnak 3-3-at, Kolumbiának és Olaszországnak 2-2-t, Izraelnek pedig egyet adtak el, amelyek összesen a német export 39%-át tették ki.²⁶

Annak ellenére, hogy az elmúlt öt évben 15%-kal csökkent a brit fegyverexport becsült értéke, az Egyesült Királyság még mindig a hatodik legjelentősebb exportőrnek számít, a globális export 3,7%-ával. A brit export elsődleges célországai Szaúd-Arábia (41%), Omán (14%) és az Egyesült Államok (9,1%) voltak, a 15%-os visszaesés az előző ötéves ciklushoz képest pedig elsősorban a szaúdi, indiai és amerikai export csökkenésének tudható be.²⁷ A brit fegyverexport 60%-át (3,281 milliárd TIV) repülőgépek, 10-10 százalékát rakétafegyverek és hajtóművek eladása biztosítja, 2018 óta azonban csak az utóbbiakra kötöttek nagyértékű megállapodásokat.²⁸

Az „ötökön” kívül Európában Hollandia (hadihajók), Ukrajna (repülőgépek és hajtóművek), Svájc (repülőgépek, légvédelmi technológia, érzékelők), Svédország (érzékelők, rakéatechnológia), Norvégia (légvédelmi rendszerek) és a fent már említett Csehország (repülőgépek) folytatott számottevő fegyverexportot.²⁹

Az exportőrök nemzetközi mezőnyében Kína (5.), Izrael (8.) és Dél-Korea (10.) szerepel még a Top 10-ben, és feltörekvő szereplőként említést érdemel Törökország (14.), valamint az Egyesült Arab Emírségek (18.) – utóbbiak ugyanis öt év alatt 86%-kal növelték fegyverexportjukat, elsősorban hadiiparuk „új” szegmenséként

²¹ Ibid, 4.

²² WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 4-5.

²³ SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Franciaország. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

²⁴ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 5.

²⁵ SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Németország. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

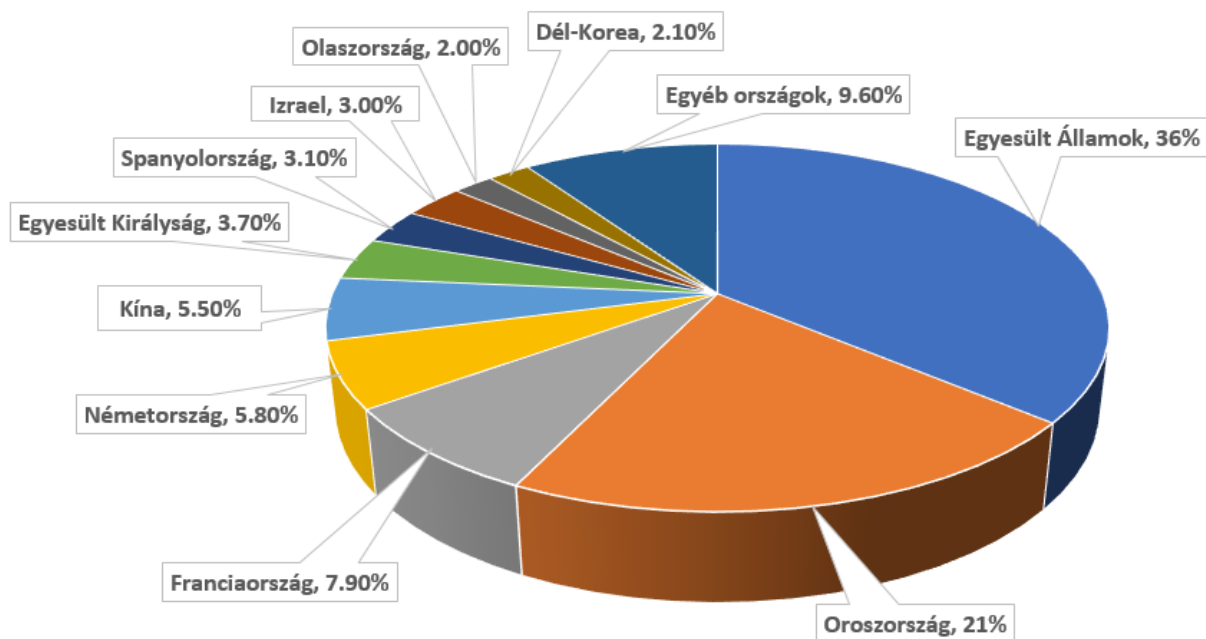
²⁶ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 5.

²⁷ Ibid.

²⁸ SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Egyesült Királyság. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

²⁹ SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables, Hollandia, Ukrajna, Svájc, Svédország, Norvégia. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

fejlesztett és gyártott páncélozott járművek eladásával. Kína az ötödik legnagyobb exportőrként az elmúlt öt évben csak mérsékelten (6,3%-kal) növelte exportjának becsült értékét, ami jelentős visszaesés a 2005-2014 közötti 133%-os növekedéshez képest; mégis a célországok száma 40-ről 53-ra nőtt. Az elsődleges exportpartnerek Pakisztán (a kínai fegyverexport 35%-a), Banglades (20%) és Algéria (9,9%) voltak – Pakisztán így 1991 óta mindig az első számú vevő maradt. A fő exporttermékek hadihajók, repülőgépek, rakétafegyverek és páncélozott járművek.³⁰ Az izraeli fegyverexport 2015-2019 között a globális export 3 százalékát adta és ez 77%-os bővülés a korábbi évekhez képest, emellett az eladott fegyverek értéke is a valaha látott legmagasabb volt (4,3 milliárd TIV). Az eladott fegyverrendszerek közül a legfontosabbak a rakétafegyverek (2010-2015 között 1,41 milliárd TIV), légvédelmi rendszerek (1,082 milliárd TIV) és érzékelők (922 millió TIV) voltak, amelyek az izraeli export 79%-át fedik le. Az izraeli fegyverek fő felvevője (45%) India volt az elmúlt öt évben, és jelentős volt Azerbajdzsán (17%), valamint Vietnam részesedése is (8,5%) a SIPRI adatbázisa alapján.³¹ Dél-Korea fegyverexportja a globális mezőny tizedik helyezettjeként (2,1%) igen jelentősen (+143%) bővült az elmúlt öt évben a megelőző időszakhoz képest, mint ahogy az exportpartnerek száma is (7-ről 17-re). 2015-2019 között az ázsiai országok jelentették az elsődleges felvevőpiacot (50%), míg Európa 24%-kal, a Közel-Kelet 17%-kal részesedett. Arányaiban a legnagyobb exportpartnerek az Egyesült Királyság (17%), Irak (14%) és Indonézia (13%) voltak – összességében tehát jól látható, hogy az ország fegyverexportját – ami elsősorban hajókat, repülőgépeket és tüzérségi eszközöket foglal magában – sikeresen diverzifikálták.³²

2. ábra: A legjelentősebb exportőrök részesedése a globális fegyverkereskedelemből 2015-2019 között (százalék).³³
(Szerkesztette a szerző.)

³⁰ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 5, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Kína. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

³¹ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 5, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Izrael. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

³² WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 5, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Dél-Korea. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

³³ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 3.

Importőrök

A 2015-2019 közötti időszakban 160 ország importált fejlett fegyverrendszereket, amelyek közül a legjelentősebbek Szaúd-Arábia (a globális import 12%-a), India (9,2%), Egyiptom (5,8%), Ausztrália (4,9%) és Kína (4,3%) a becslés alapján. Az első öt ország összetétele nem, csupán sorrendje változott, a Top 10-be az öt évvel korábbi időszakhoz képest Dél-Korea és Katar került be (Pakisztán és Indonézia pedig kikerült). Regionálisan a legtöbb fegyvert Ázsia és Óceánia (41%), a Közel-Kelet (35%) és Európa (11%) országai vásárolták, amit Afrika (7,2%) és az amerikai kontinens államai (5,7%) követték.³⁴

Importőr		Részesezés a nemzetközi fegyverimportból (százalék)		Fő beszállítók (részesezés az exportőr eladásaiból, százalék)		
		2010-2014	2015-2019	1.	2.	3.
1.	Szaúd-Arábia	5,6	12	Egyesült Államok (73)	Egyesült Királyság (13)	Franciaország (4,3)
2.	India	14	9,2	Oroszország (56)	Izrael (14)	Franciaország (12)
3.	Egyiptom	1,9	5,8	Franciaország (35)	Oroszország (34)	Egyesült Államok (15)
4.	Ausztrália	3,7	4,9	Egyesült Államok (68)	Spanyolország (21)	Franciaország (3,6)
5.	Kína	4,4	4,3	Oroszország (76)	Franciaország (8,8)	Ukrajna (6,9)
6.	Algéria	2,6	4,2	Oroszország (67)	Kína (13)	Németország (11)
7.	Dél-Korea	3,5	3,4	Egyesült Államok (55)	Németország (30)	Spanyolország (7,8)
8.	Egyesült Arab Emírségek	4,4	3,4	Egyesült Államok (68)	Franciaország (11)	Hollandia (3,4)
9.	Irak	1,8	3,4	Egyesült Államok (45)	Oroszország (34)	Dél-Korea (8,6)
10.	Katar	0,5	3,4	Egyesült Államok (50)	Franciaország (34)	Németország (9,2)

2. táblázat: A Top 10 importőr részesezés a nemzetközi fegyverkereskedelemből és legfontosabb beszállítók³⁵

Ázsiában található a tíz legjelentősebb importőr közül négy: India, Ausztrália, Kína és Dél-Korea, és bár a térség adta a globális fegyverimport 41%-át 2015-2019 között, az öt évvel korábbi időszakhoz képest arányában ez 7,9%-os csökkenést jelent. A térség legnagyobb beszállítója Oroszország (az ide irányuló fegyverek 29%-a), az Egyesült Államok (27%) és maga Kína (10%).³⁶

Az indiai fegyverimport az öt évvel korábbihoz képest 32%-kal csökkent, a dél-ázsiai ország legnagyobb beszállítója pedig továbbra is Oroszország (56% – 7,534 milliárd TIV) – bár részesezését öt év alatt 16%-kal csökkent. Új-Delhi nagy figyelmet szentel a fegyverimport diverzifikációjának, amit az is jól mutat, hogy bár az indiai-amerikai stratégiai kapcsolat folyamatos mélyülésével 2010-2014 között az Egyesült Államok a második legjelentősebb beszállítóvá lépett elő, 2015 óta az amerikai import értéke 51%-kal csökkent (1,222 milliárd TIV-ra), miközben a második, illetve harmadik legjelentősebb importőrré Izrael (14% – 1,937 milliárd TIV) és Franciaország (12% – 1,614 milliárd TIV) vált. Az indiai fegyverimport értékének több, mint felét repülőgépek tették ki (13,412 milliárdból 7,19 milliárd TIV), emellett jelentős volt a rakétafegyverek (2,039 milliárd

³⁴ Ibid, 7.

³⁵ Forrás: WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 6.

³⁶ Ibid, 8.

TIV) és a hajtóművek importja (1,497 milliárd TIV) is.³⁷ (Érdemes megjegyezni, hogy a térség meghatározó fegyverkezési versenyében szereplő másik fél, Pakisztán fegyverimportja az elmúlt öt évben 39%-kal csökkent, amivel ki is került a Top10-ből. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy az Egyesült Államok gyakorlatilag beszüntette az országnak biztosított katonai segélyeket: míg 2010-2014 között az ország fegyverimportjának 30%-a amerikai eredetű volt, 2015-2019 között ez 4,1%-ra zuhant.³⁸)

Ausztrália fegyverbeszerzéseinek értéke évek óta növekszik: annak ellenére, hogy 2018-ban épp azt a célt tűzték ki, hogy a világ legnagyobb exportőrei közé emelkedjen, évek óta a Top-5 importőr között szerepel, exportőrként pedig a legnagyobb 20 közé is épp csak, hogy befér. Vezető importpartnerei az Egyesült Államok (az import értékének 68%-a 2015-2019 között – az F-35 Joint Strike Fighter beszerzése kapcsán), Spanyolország (21% – felszíni hadihajók beszerzése) és Franciaország (3,6% – a „jövő tengeralattjárója” közös fejlesztési program következtében). A repülőgépek és hajók mellett hajtóműveket és rakétafejtőszert szereznek be nagyobb értékben.³⁹ Nagyon hasonló jellegű fejlesztések és beszerések zajlanak Dél-Koreában (7. a globális listán): Szoul repülőgépeket (2 milliárd TIV), felszíni hajókat és tengeralattjárókat (1,1 milliárd TIV), valamint rakétafejtőszert (948 millió TIV) szerez be az Egyesült Államoktól (55%), Németországtól (30%) és Spanyolországtól (7,8%).⁴⁰

Kelet-Ázsiában Kína importőrként is a világ élvonalában szerepel (5.), a globális fegyverimport értékének 4,3%-ával. Fő beszállítói Oroszország (76% – 6,3 milliárdból 4,758 milliárd TIV), Franciaország (8,8 – 555 millió TIV) és Ukrajna (6,9% – 435 millió TIV) – előbbi esetében repülőgépek, hajtóművek, érzékelők és rakétafejtőszert, utóbbiaknál elsősorban hajtóművek vonatkozásában. Ugyanakkor az elmúlt két évtized dinamikus hadiipari és technológiai fejlesztéseinek eredményeképp Kína ma már sokkal kevésbé függ a fejlett fegyverrendszerek importjától, mint korábban – az orosz és ukrán repülőgéptechnológia és hajtóművek elsősorban a hadrendben lévő régebbi eszköztípusok karbantartása és modernizációja miatt releváns. Érdemes megjegyezni, hogy a hagyományos fegyverek kereskedelmében Peking mérlege 2010 óta változó mértékben ugyan, de többnyire pozitív volt.⁴¹

A hullámozó kínai–amerikai globális és regionális viszonyrendszer hatásai rányomták a bélyegüket Tajvan fegyverimportjára is: az ország 2015-2019 között 41%-kal kisebb értékben importált fejlett fegyverrendszereket, mint öt évvel korábban. Egyetlen importforrása továbbra is az Egyesült Államok, elsősorban repülőgépek, felszíni hajók, légvédelmi rendszerek és rakétafejtőszerek terén. Ugyanakkor a kínai–amerikai stratégiai verseny erősödésével Washington láthatóan a Tajvannak engedélyezett fegyverexporttal is újfent borsot kíván törni Peking orra alá: 2019-ben 66 darab F-16V vadászrepülőgép és 108 darab harckocsi nagyértékű beszerzéséről állapodtak meg a felek, így a csökkenő trend változni fog a teljesítések időszakában.⁴² Hasonlóan egyoldalú a térségben a japán fegyverimport, amelynek 96%-a az Egyesült Államokból érkezett az elmúlt öt évben és 80%-ban repülőgép-beszerzéseket takart, mégpedig az F-35 Joint Strike Fighter beszerzése kapcsán.⁴³

³⁷ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 8. és *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, India. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

³⁸ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 8-9.

³⁹ Andrew GREENE: *Australia now world's second biggest weapons importer behind only Saudi Arabia: analysts*. [online], 2019. 09. 29. Forrás: abc.net.au [2020. 04. 10.] és *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Ausztrália. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

⁴⁰ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 6, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Dél-Korea. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

⁴¹ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 9, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Kína. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]. A 2008-2018 közötti kínai fegyverkereskedelmi trendekről lásd még: *How dominant is China in the global arms trade?* CSIS China Power Project [online], 2019. Forrás: chinapower.csis.org [2020. 04. 10.]

⁴² WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 9, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Tajvan. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

⁴³ *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Japán. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

A Közel-Kelet államai bonyolítják a globális fegyverimport 35%-át, és a Top-10 országból öt – Szaúd-Arábia, Egyiptom, az Egyesült Arab Emírségek, Irak és Katar – itt található, utóbbi fegyvervásárlásai 631%-kal nőttek a 2010-2014-es időszakhoz képest, így került be a tíz legnagyobb importőr közé. A térségbe irányuló import öt év alatt összességében 61%-kal bővült, a legjelentősebb beszállítók pedig az Egyesült Államok (53%), Franciaország (12%) és Oroszország (11%).

A Szaúd-Arábiába irányuló fegyverimport 130 százalékkal emelkedett az elmúlt öt évben, így Indiát megelőzve előlépett a legnagyobb importőrré, globálisan 12%-os részesedéssel. Messze a legfontosabb beszállítói az Egyesült Államok (a fegyverek 73%-a, 13 milliárd TIV), illetve az Egyesült Királyság (13% – 2,229 milliárd TIV) és Franciaország (4,3% – 758 millió TIV), amihez képest a többi európai nagyhatalom 1-2%-nyi eladásai eltörpülnek. A beszerzett fegyverek többsége repülőgép (17,694 milliárdból 10,274 milliárd TIV értékben), és jelentős a páncélozott járművek (2,595 milliárd TIV), a rakétafegyverek (2,313 milliárd TIV) és a légvédelmi rendszerek (1,213 milliárd TIV) beszerzése is.⁴⁴

Egyiptom a harmadik legnagyobb fegyverimportőrként a globális import 5,8%-át fogadta az elmúlt öt évben, 212%-os bővülés eredményeként 2010-2014-hez képest. A növekedés mellett az ország diverzifikálta is a fejlett fegyverrendszerek beszerzését, mivel el-Szisi tábornok 2013-as hatalomátvétele óta az 1980-2014 közötti időszak legnagyobb beszállítójával, az Egyesült Államokkal hűvös a kapcsolat és folyamatosan csökken a fegyverimport, mivel Washington felfüggesztette a katonai segélyeket is. Így az elmúlt évek legfontosabb importőre Franciaország (35% – 2,954 milliárd TIV), Oroszország (34% – 2,87 milliárd TIV) volt, az Egyesült Államok (15% – 1,252 milliárd TIV értékben) csak harmadik volt a sorban. A legnagyobb értékű beszerzett fegyverrendszerek repülőgépek (4,188 milliárd TIV) és felszíni hajók (2,2 milliárd TIV) voltak, és számmottevő volt a páncélozott járművek (782 millió TIV) és a rakétafegyverek (781 millió TIV) importja is.⁴⁵ A növekvő beszerzéseket több tényező is indokolhatja: az ország beavatkozása a jemeni és líbiai konfliktusokba, a szélsőséges csoportokkal folytatott harc a Sínai-félszigeten, valamint a növekvő feszültség a térségben Szudánnal és Etiópiával a Nílus vize, valamint több térségbeli országgal a Földközi-tenger keleti medencéjének földgázkinccse kapcsán.

Az Egyesült Arab Emírségek is egyre aktívabb regionális külpolitikájához, a térség konfliktusaiba történő beavatkozásokhoz szerzi be egyre intenzívebben a fejlett fegyverrendszereket. Az elmúlt öt évben már 17 országtól vásároltak fegyvert – többek között rakétafegyvereket, repülőgépeket, légvédelmi rendszereket, páncélozott eszközöket és hajókat – a legnagyobb értékben az Egyesült Államoktól (68% – 3,373 milliárd TIV).⁴⁶ Így 2015-2019 között a globális import 3,4%-át bonyolította. Katar hasonlóképpen amerikai (50% – 2,454 milliárd TIV) és francia (34% – 1,671 milliárd TIV) fegyvereket vásárol egyre jelentősebb értékben; ugyancsak repülőgépeket, rakétafegyvereket, légvédelmi rendszereket és páncélozott járműveket.⁴⁷

A térségben az elmúlt években trendfordulót láthatunk Törökország esetében: míg az 1990-es évek végén még a világ harmadik legnagyobb importőre volt, az évezred első évtizedének végére a 9. helyre, 2019-re pedig a 15. helyre „csúszott vissza”, ami a hazai hadiipar, különösképpen a páncélozott gépjármű- és a hajógyártás erőteljes fejlesztésének köszönhető. 2015-2019 között 48%-kal csökkent a török fegyverimport értéke annak ellenére,⁴⁸ hogy a török fegyveres erők egyidejűleg több konfliktusban – belföldön kurd szeparatisták ellenében, Szíriában, Irakban, Líbiában – is közvetlen vagy közvetett szerepet vállaltak. Ugyancsak jelentős a kiesés az amerikai F-35 vadászpilóta-projekt leállításából eredően, és több európai állam is leállított bizonyos fegyvereladásokat azt követően, hogy a török haderő a szíriai kurdok ellen hajtott végre támadó műveleteket.

⁴⁴ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 11, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Szaúd-Arábia. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

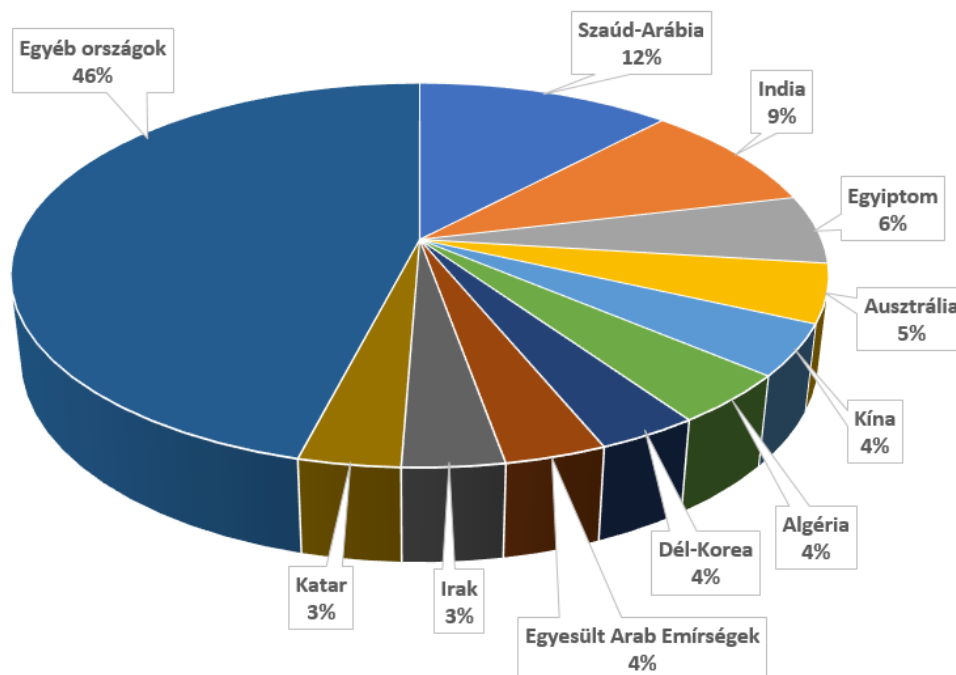
⁴⁵ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 12, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Egyiptom. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

⁴⁶ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 8, valamint *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Egyesült Arab Emírségek. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

⁴⁷ *SIPRI Arms Transfers Database, Importer/Exporter TIV Tables*, Katar. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

⁴⁸ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 11.

Az Afrikába irányuló fegyverkereskedelem 16 százalékkal csökkent 2015-2019 között az előző öt éves időszakhoz képest. A legjelentősebb beszállítók Oroszország (49%), az Egyesült Államok (14%) és Kína (13%) voltak. A kontinensre irányuló fegyverkereskedelem erősen fókuszált: egyrészt Észak-Afrika államai importálták a térségbe érkező fejlett fegyverrendszerek közel háromnegyedét (74%), míg a szubszaharai országok a maradék 26%-ot; másrészt az észak-afrikai import 79%-át egyedül Algéria bonyolította (6,15 milliárd TIV). Az ország gyors ütemű fegyverkezése azt eredményezte, hogy 5 év alatt a hatodik legjelentősebb exportőrré vált globálisan, mivel importja 71%-kal bővül a 2010-2014-es időszakhoz képest. A beszerzéseket egyértelműen a regionális instabilitás motiválja: a régóta fennálló területi viták Marokkóval, a szélsőséges fegyveres csoportok térnyerése Maliban, valamint a polgárháborús állapotok Líbiában. Legfontosabb beszállítói Oroszország (67%), Kína (13%) és Németország (11%).⁴⁹ A szubszaharai országok az elmúlt öt évben a legalacsonyabb értékű fegyverimportot bonyolították 1999 óta: a térség államai 49%-kal kisebb értékben importáltak fejlett fegyverrendszereket, mint 2010-2014 között. A legjelentősebb beszállító Oroszország (36%), Kína (19%) és Franciaország (7,6%) volt,⁵⁰ a legnagyobb értékű importot pedig Angola (734 millió TIV), Nigéria (355 millió TIV), Szudán (335 millió TIV), Szenegál (146 millió TIV) és Zambia (138 millió TIV) bonyolította.⁵¹ Igen tanulságos a térségben Dél-Afrika esete, ugyanis Pretoria 2005-2009 között még a szubszaharai Afrika legjelentősebb fegyverimportőre volt az akkor beszerzett német tengeralattjárók és svéd Saab Gripen többcélú vadászpilóta nélküli repülőgépek miatt, majd 2010-2014 között 78%-kal csökkent, 2015-2019 között pedig szinte nullára zuhant az import értéke a gazdaság recessziója következtében.⁵²

3. ábra: A legjelentősebb importőrök részesedése a globális fegyverkereskedelemből 2015-2019 között (százalék). (Szerkesztette a szerző.)⁵³

⁴⁹ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 7.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ SIPRI Arms Transfers Database, *Importer/Exporter TIV Tables*, Angola, Nigéria, Szudán, Szenegál, Zambia. [online], 2020. Forrás: sipri.org [2020. 04. 10.]

⁵² WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 8.

⁵³ Forrás: WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 7.

Európa államaiban a védelmi költségvetések változásával párhuzamosan a fegyverkereskedelem trendje is megfordult az elmúlt öt évben: miközben 2005-2014 között 37%-kal csökkent a fegyverimport volumene, 2015-2019 között 3,2%-kal emelkedett és így a globális fegyverimport 11%-át adta. Ennek oka Kelet- és Közép-Európában a még hidegháborús időkből fennmaradt haditechnika végső lecserélése, azaz a haderőmodernizáció, míg Európa számos országában a modernizációs kényszert kiegészítő műveleti részvétel, illetve beavatkozások voltak (úgy mint az „Iszlám Állam” elleni légi műveletek), amelyekhez modernebb katonai repülőgépekre volt szükség. Ennek fényében 2015-2019 között a kontinens államai 59 vadászgépet szereztek be, és a légierő-modernizáció a következő évtizedre is nagy értékű fegyverimportot prognosztizál, mert 2019 végéig további 380 vadászrepülőgép (356 darab (!) F-35-ös és 24 darab F-16-os) 2029-ig történő beszerzéséről írtak alá megállapodásokat. A legjelentősebb importőrök az elmúlt öt évben az Egyesült Államok (41%), Németország (14%) és Oroszország (10%) voltak, és az amerikai dominanciát a legfejlettebb fegyverrendszerek beszerésében a jelek szerint továbbra sem törlik meg sem az európai államok modernizációs törekvései, sem az európai stratégiai autonómia – benne az európai hadiipari együttműködés – megerősítését célzó tervek.⁵⁴

⁵⁴ WEZEMAN – FLEURANT – KUIMOVA et al.: *Trends in international arms transfers, 2019*, 10.

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2020/14

2020. április 17.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Árva János, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Csiki Varga Tamás, 2020

© NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, 2020